UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Johdanto : jakamistalouden monet kasvot

Mäenpää, Pasi; Timonen, Päivi

Mäenpää, Pasi; Timonen, Päivi; Söyrinki, Siiri

2020

http://hdl.handle.net/10138/326241

Mäenpää, P & Timonen, P 2020, Johdanto : jakamistalouden monet kasvot. julkaisussa P Mäenpää, P Timonen & S Söyrinki (toim), Kuluttajat ja kansalaiset jakamistaloudessa : Tutkijapuheenvuoroja jakamistalouden kehitykseen. TEM oppaat ja muut julkaisut, Nro 2020:3 , Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki, Sivut 5-21.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Johdanto: jakamistalouden monet kasvot

Kirjoittajat:
Pasi Mäenpää & Päivi Timonen

Tässä julkaisussa käsitellään suomalaisen jakamistalouden kenttää ja kehitystä kuluttajien ja kotitalouksien kannalta. Tilastokeskus toteutti syksyllä 2019 kyselyn, jolla selvitettiin kotitalouksien vertais- ja jakamistalouteen liittyvien palvelujen käyttöä. Aineisto on aiheensa ensimmäinen varsinainen kuluttajakartoitus Suomessa. Vertais- ja jakamistaloudella tarkoitettiin toimintaa, jossa ihmiset antavat, myyvät, lainaavat tai vuokraavat tavaroita tai palveluita toisilleen omistamisen asemesta.

Kyselytutkimus käsitti sekä perinteisiä kirpputoreja, huutokauppoja, naapuriapua ja kimppakyytejä että uudempia internet-alustoilla järjestettyjä palveluja, kuten auton tai asunnon lyhytaikaista vuokrausta tai rahan lainaamista. Kyselylle on ollut jo pitkään tarvetta, sillä kansalaisten keskinäisen taloudellisen kanssakäymisen on havaittu muuttuneen viime vuosikymmenen aikana.

Kysely oli kotitalouskohtainen ja perustui satunnaisotantaan koko Suomen 18–65-vuotiaista henkilöistä. Vastauksia saatiin 1 343 henkilöltä (ks. kyselystä tarkemmin http://www.stat.fi/tup/kokeelliset-tilastot/vertais-ja-jakamistalous/index.html). Kysely laadittiin monien tiedonintressien summana eivätkä kaikki kysymykset koskeneet varsinaisesti jakamistaloutta vaan muita kulutustilastojen katveeseen jääviä aiheita, joita tässä julkaisussa vain sivutaan tai ei käsitellä lainkaan. Tutkimusta rahoittivat Tilastokeskuksen lisäksi Kuluttajatutkimuskeskus, Kuluttajaliitto, Sitra, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsingin kaupunki ja Verohallinto. Kyselyaineisto luovutetaan loppuvuodesta 2020 Tampereen yliopiston yhteiskunnalliseen tietoarkistoon vapaaseen tutkimuskäyttöön.

Julkaisu koostuu tämän johdantoartikkelin lisäksi kuudesta temaattisesta artikkelista sekä lopuksi näiden pohjalta laadituista suosituksista jakamistalouden ohjaamiseksi yhteiskunnalle suotuisaan suuntaan. Artikkelit ovat luonteeltaan tutkijapuheenvuoroja, joissa kukin tutkija tarttuu Tilastokeskuksen kyselyaineistoon omaan asiantuntijuuteensa perustuvin kysymyksenasetteluin ja viitekehyksin sekä tuoden käsittelyyn myös täydentäviä aineistoja. Yksi artikkeleista perustuu kokonaan muualla kerättyyn aineistoon. Olemme jakaneet julkaisun kahteen osaan, joista ensimmäisen osan artikkelit käsittelevät jakamistaloutta laajemmasta näkökulmasta, kun taas toisen osan tekstit keskittyvät kapeampiin teemoihin. Niinpä kirjoitukset limittyvät aiheiltaan ja käsittelyltään toisiinsa

sisältäen osin samoja aiheita ja tietoja, jotta niitä voi lukea kutakin erikseen omassa viitekehyksessään. Tuloksena on toivoaksemme kiinnostava ja monipuolinen suomalaisen jakamistalouden tarkastelu kuluttajanäkökulmasta ja uusimman tietämyksen pohjalta. Kirjoittajat kiittävät projektisuunnittelija Siiri Söyrinkiä toimitussihteerin työstä.

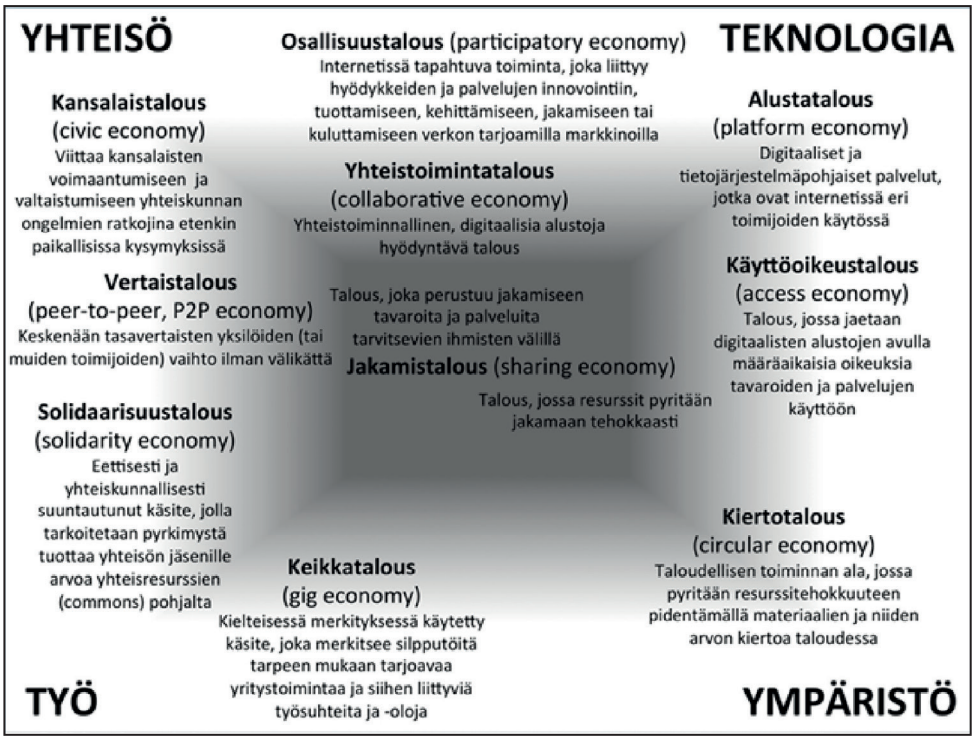
Vertais- ja jakamistalous osana digitalisoituvaa taloutta[1]

Jakamistalouden tutkimus avaa uusia näkymiä kulutusyhteiskunnan muutokseen. Jakamistalous ei ole vain uusia sovelluksia älypuhelimen näytöllä, mikä sanasta ehkä ensimmäisenä tulee mieleen, vaan edustaa laajempia ja moniulotteisempia muutoksia kaupan ja kulutuksen, osin myös tuotannon kentillä. Jo jakamistalouden käsite on ristiriitainen ja kirjava. Jakamistalous voi toimia niin kapitalismin ja uusliberalistisen ajattelun juurruttamiseksi yhä tiukemmin ihmisten elämään kuin talouden monimuotoisuuden lisäämiseksi ilman voitontavoittelua ja kasvun pakkoa. (Richardson, 2015.) Tutkijoiden kesken on ristiriitaisia näkemyksiä siitä, onko jakamistalous väylä kestävyyteen (Botsman & Rogers, 2011), taloudellisen toiminnan ja sopimusten demokratisoitumiseen (Belk, 2010) vai onko jakamistaloudessa pikemminkin kyse kapitalismin leviämisen kiihtyvästä kasvusta (Murillo, Buckland & Val, 2017).

Koska jakamistalouden käsite on hajanainen ja ristiriitainen, on tärkeää tarkastella jakamistaloutta sekä markkinaperusteisten hintojen koordinoimana ja voitontavoitteluun perustuvana että pyyteettömänä ja epäitsekkäänä toisten auttamisena ja kestävän talouden edistämisenä (Laurell & Sandström, 2017). Näissä eri muodoissaan jakamistalous edustaa merkittävää yhteiskunnallista muutosnäkymää, jossa taloudellinen ja sosiaalinen arvonmuodostus kietoutuvat yhteen. Jakamistalouden taustalla on ajatus kuluttajista aktiivisina kansalaisina, jotka vertaispohjalta luovat ja jakavat palveluja ja hyödykkeitä toistensa kanssa. Toiminnalla on tyypillisesti sosiaalisia ja ekologisia tavoitteita ja se voi perustua yhteistyöhön ja yhteishallintaan. Toisaalta jakamistalous tarkoittaa digitaalisilla alustoilla toimivia uusia liiketoiminnan malleja, joita kutsutaan myös alustataloudeksi.

Selvän rajan vetäminen näiden välille on vaikeaa, vaikka sellaista on toivottu, jotta niitä voidaan säännellä eri tavoin (ks. Mattila, 2018). Jakamistaloudeksi nimitetty ilmiö on lopulta laaja kenttä nimityksiä, ominaisuuksia ja seurauksia, joiden merkityksistä kamppaillaan (ks. Acquier & Carbone, 2018). Sillä kentällä kansalaiset voivat olla sekä resursseja tarjoavia yksilöitä yritystoimijoiden alustoilla että omia alustoja rakentavia ja ylläpitäviä kansalaislähtöisen jakamistalouden yhteisötoimijoita. Itse termi jakamistalous on kiistanalainen, mitä ilmentää se, että Tilastokeskuksen kyselyyn liitettiin myös vertaistalous-termi, jotta vastaajat varmemmin ymmärtäisivät, millaisista toiminnoista on kyse. Kuvassa 1 kuvataan jakamistalouden monitahoista kenttää erilaisista käsitteellisistä näkökulmista, joilla sitä on lähestytty.

1 Alaluku perustuu aiemmin julkaistuun artikkeliin (Mäenpää & Faehnle 2017) teoksessa Harmaala et al: Jakamistalous. Helsinki: Alma Talent.

Kuva 1. Jakamistalouden monitahoinen kenttä. Lähde: Mäenpää & Faehnle (2017): Johdatus jakamistalouteen. Teoksessa Harmaala ym.: Jakamistalous. Helsinki: Alma Talent.

Alustataloudella (platform economy) tarkoitetaan digitaalisia ja tietojärjestelmäpohjaisia palveluja, jotka ovat internetissä eri toimijoiden käytössä. Alustataloudessa eri toimijat luovat, tarjoavat ja ylläpitävät tuotteita ja palveluita, jotka täydentävät toisiaan muodostaen palvelukokonaisuuden (esim. ruokavälityspalvelu, ravintola ja lähetti). Jakamistalouden piiriin voidaan lukea se osa jakamistaloudesta, jossa esiintyy sosiaalista arvonmuodostusta käyttäjäpalautteen muodostamien mainearvioiden kautta, kuten esimerkiksi Airbnb:ssä ja Uberissa, mahdollistaen näin kuluttajalle tietyn osallisuuden palvelun kehittämisessä. Sen merkitys voi kuitenkin olla vähäinen algoritmien valikoidessa ja suunnatessa toimintaa, jolloin todellisuudessa välittäjäalustalla on valta sen kautta tapahtuvaan jakamiseen (esim. Turunen, 2019).

Käyttöoikeustalous (access economy) on termi, jolla on pyritty täsmentämään alustataloustyyppisen toiminnan luonnetta jakamistaloutena (esim. Eckhardt & Bardhi, 2015). Alustatoimijat kuten sähköpotkulautayritykset eivät varsinaisesti jaa tavaroita tai palveluja vaan myyvät niihin käyttöoikeuksia. Käyttöoikeustalouden termi korostaa sitä jakamistalouden ytimenä pidettyä ajatusta, että resursseja vapautuu joutokäytöstä, tarve omistajuuteen vähenee ja ekologisempi kulutuskäyttäytyminen mahdollistuu. Sosiaalista arvonmuodostusta voi syntyä käyttäjäpalauteen lisäksi tavaroiden omistajien ja käyttäjien kesken esimerkiksi toistuvien vaihtokokemusten tai vastavuoroisen vaihdon muodossa.

Kiertotaloudella (circular economy) tarkoitetaan pyrkimystä resurssitehokkuuteen pidentämällä materiaalien ja niiden arvon kiertoa taloudessa. Tuotannollisia prosesseja jalostamalla ja materiavirtoja hallinnoimalla pyritään mahdollisimman suljettuihin kiertoihin ja vähäiseen jätteeseen. Kiertotalouteen kannustavat sekä tuotannon tehokkuuden että yhä enemmän ekologisen sopeutumisen vaatimukset (ks. Revon ja Mykkäsen artikkeli). Sosiaalista arvoa kiertotalouden piirissä voi katsoa syntyvän siten, että kuluttajille muodostuu mahdollisuuksia vaikuttaa ekologiseen käänteeseen ja hyödykkeiden kiertoon sekä ostamalla käytettyjä että kierrättämällä käytöstä poistamiaan tavaroita. Jakamistaloustyyppisen kiertotalouden toimijoita on esimerkiksi tekstiilialalla.

Keikkataloudella (gig economy) tarkoitetaan lyhytkestoisia ja tuotannollisesti ositettuja toimeksiantoja eli niin sanottuja silpputöitä tarjoavaa yritystoimintaa. Termiä käytetään yleensä kriittisesti viittaamaan digitaalisen talouden paikoin huonosti säänneltyihin ja vain pienen osan toimeentulosta tarjoaviin työsuhteisiin ja -oloihin (ks. esim. Graham & Shaw, 2017). Keikkatyötä puolustetaan joustavuudella ja laajemmilla mahdollisuuksilla sekä tarjota että ottaa vastaan työtä. Keikkatyöstä on puhuttu eniten ruokakuljetuspalvelujen Woltin ja Foodoran yhteydessä. Keikkatyössä kuluttajilla on vastaava asema kuin alustataloudessa, mutta se voi parantaa ansaintamahdollisuuksia silloin, kun se ei korvaa perinteisiä työsuhteita.

Selvemmin kansalaislähtöistä jakamistaloutta edustaa käsite solidaarisuustalous (solidarity economy). Se viittaa eettisesti ja yhteiskunnallisesti motivoituun, usein paikalliseen toimintaan, joka pyrkii tuottamaan yhteisön jäsenille arvoa yhteisresurssien pohjalta taloudellista tasa-arvoa ja turvaa tavoitellen. Solidaarisuustalous ei tarkoita vain jotain tiettyä talousmallia vaan keskusteluja, kokeiluja ja käytännön toimia yhteisiksi koettujen arvojen pohjalta. Se on paremman maailman tavoittelua sekä aktivismia ja vastapolitiikkaa kapitalismin hallitsemaa yhteiskunnallista järjestystä ja talouden globalisaatiota vastaan. (Eskelinen, 2016; Parker ym., 2014.)

Vertaistaloudella (peer-to-peer tai P2P economy) tarkoitetaan keskenään lähtökohtaisesti tasavertaisten yksilöiden (tai muiden toimijoiden) välistä hyödykkeiden vaihtoa siten, että perinteisen kaupan kaltaisen välikäden sijasta välittäjänä toimii alusta. Käytännössä vertaistalous voi sekä perustua vahvasti alustoihin (ks. Timosen artikkeli vertaislainoista) että tapahtua vapaammin erilaisten perinteisten tai uudempien viestintäkanavien välityksellä (ks. Grönlundin artikkeli avusta). Vertaistaloutta voi myös lähestyä eräänlaisena alustatalouden kansalaislähtöisenä ”kevytversiona”, jossa alusta on vertaiskansalaisten itsensä hallinnoima tai ainakin sellaiseksi mielletty (esim. Facebook-kierrätysryhmät, REKO-lähiruokarenkaat ja yhteisörahoituspalvelut). Vertaistalouttakin pidetään vaihtoehtona kapitalismille, koska siinä työn tekijä omistaa sekä tuotantovälineet että tuotteet.

Vähemmän käytetty kansalaistalous (civic economy) viittaa kansalaisten voimaantumiseen ja valtaistumiseen yhteiskunnan ongelmien ratkojina etenkin paikallisissa kysymyksissä. Termiä on käytetty eurooppalaisessa kontekstissa korostamaan kansalaisyhteiskunnan uutta roolinottoa taloudessa. Kansalaistalouden näkökulma korostaa taloudellista muutosta

liikkeenä. Siinä halu uudistaa yhteiskuntaa yhdistyy yrittäjähenkisyyteen siten, että kohtaaminen luo uudenlaisia hankkeita, verkostoja ja käyttäytymismuotoja. Osallisuustalous (participatory economy) viittaa erilaiseen internetissä tapahtuvaan toimintaan, jossa hyödykkeiden innovoidaan, tuotetaan, kehitetään, jaetaan tai kulutetaan verkon tarjoamilla yhteiskehittelyn alustoilla. Silloin kuluttajat ovat sekä yksilöinä että yhteisöinä hyödykkeiden loppukäyttäjien sijasta niiden tuottamiseen osallistuvia toimijoita.

Viime kädessä termien käyttö on luonteeltaan poliittista ja palvelee puhujan omia tarkoitusperiä tai käyttötarkoituksia. EU:ssa jakamistalouden piiriin kuuluvista ilmiöistä käytetään termiä yhteistoimintatalous tai yhteistyötalous (collaborative economy). Silloin halutaan korostaa taloudellisten toimijoiden välistä vuorovaikutuksellista toimintaa ja juuri sosiaalista arvonmuodostusta sen sijaan, että kyse olisi vain hyödykkeiden ja niiden korvausten muodostamista transaktioista. Yhteistoimintatalous näyttää myös tulevan lähelle yhteistuotannon ajatusta, jolla on taloudellisen elinvoiman kannalta positiivinen kaiku.

Arun Sundararajan (2016) käyttää termiä joukkoperustainen kapitalismi (crowd-based capitalism) kuvaamaan taloudellisen toiminnan järjestämistä siten, että se syrjäyttää perinteisen korporaatiokeskeisen mallin. Tätäkin ratkaisua voi pitää kiistanalaisena, koska jakamistaloudessa on kyse juuri kapitalismista eli pääoma- ja omistuskeskeisyydestä. Toisaalta vajaakäyttöisten resurssien hyödyntämisen näkökulmasta kyse on tuottamattomien pääomien siirtymisestä tuottavaan käyttöön eli kapitalismin pohjan laajentumisesta. Siinä kansalaiset voivat – myönteisesti katsoen – olla sekä resursseja tarjoavia yksilöitä yritystoimijoiden alustoilla että omia alustoja rakentavia ja ylläpitäviä kansalaislähtöisen jakamistalouden yhteisötoimijoita. Kielteisessä katsannossa voidaan taas sanoa, että kapitalismi ulottuu ihmisten arkeen yhä voimaperäisemmin esimerkiksi vertaislainauksen kautta (ks. Timosen artikkeli). Taloudellisen ja sosiaalisen arvonmuodostuksen jakamistaloudessa yhteen kietoutuminen aiheuttaa sen, että näkökulmaa vaihtamalla kova talous muuttuu yhteisöllisyyden tunnekokemuksiksi, ja toisinpäin sosiaalinen kanssakäyminen bisnekseksi tai ainakin toimeentuloksi.

Muuttuva markkinatalous?

Jakamistalouteen on aina liitetty sen disruptiopotentiaali eli vakiintuneisiin markkinoihin kohdistuva häiriö tai muutos. Jakamistaloudessa yrityksille syntyy kannustimia luoda asiakkaisiin kumppanuusmaisia suhteita ja rakentaa liiketoimintaa, joka perustuu joukkoistamiselle ja yhteisölliselle ilmapiirille. Kuluttajat puolestaan voivat asettaa yrityksille uudenlaisia odotuksia niiden eettisyyden ja brändinhallinnan suhteen. Jakamistalousyrityksiltä odotetaan avoimuutta, vuorovaikutteisuutta ja yhteistyöhenkeä. Sitran Vesa-Matti Lahti (2016) on kuvannut jakamistaloutta talouden ”läpisosiaalistumiseksi”, kun taloudellisista transaktioista tulee yhä enemmän myös sosiaalisen kanssakäymisen tilanteita. Jakamistaloudessa kaupankäynti näyttää jossain määrin palaavan tavarataloja ja itsepalvelua edeltäneeseen aikaan, jolloin myyjän ja ostajan välinen verbaalinen kanssakäyminen oli vielä ostamiskokemuksessa tärkeintä (ks. Williams, 1982).

Osallistuminen jakamistalouden toimintaan on itsessään todettu tärkeimmäksi kuluttajien motivaatiotekijäksi (Hamari, Sjöklint & Ukkonen, 2015, s. 2056). Vertaiskaupassa voimistuu se kulutuskulttuurissa aiemmin havaittu piirre, että itse ostotapahtuma on haluttava kokemus. Kuluttaminen viihdyttävänä shoppailuna on itsetarkoituksellista ja autonomista, jäljittelyyn ja onnenpelimäiseen jännitykseen perustuvaa leikkiä ilman, että mitään tulisi ostettuakaan (Mäenpää, 2005). Jos tavanomainen kaupoissa kiertelevä shoppailu on luonteeltaan leikinomaista, vertaisverkkokulutuksen voisi sanoa olevan jaettua ja animoitua leikkiä, jossa kulutustapahtuma syntyy ensin omassa rauhassa nettiä selaillen ja sitten todellistuen vuorovaikutustapahtumana myyjän kanssa.

Vertaiskauppaa kuvataan yhteisölliseksi kokemukseksi, joka syntynee sekä jäsenyydestä verkkoalustan muodostamaan ryhmään että myyjän kohtaamisesta. 1980-luvulta lähtien uudelleen yleistynyt kirpputorikulttuuri on opettanut sekä ostamaan käytettyä tavaraa että ”selaamaan” jäsentymätöntä tavarapaljoutta etsien jotain juuri itselle haluttavia ”löytöjä” halpaan hintaan. Vertaiskaupan ja muun -vaihdon kokemuksellisuutta ei liene vielä varsinaisesti tutkittu. Sitäkään ei voi sanoa varmaksi, onko osallistuva kulutus muotia vai pysyvää. Jakamistalouden kyselytutkimuksissa on havaittu uutuudenviehätyksen olevan yksi motivaatiotekijä (Lindblom & Mustonen, 2016).

Jakamistalous ei kuitenkaan ole yhtä vaan monta, ja sosiaalinen merkitys vaihtelee paljon palvelujen välillä ja myös niiden sisällä. Airbnb:tä tutkittaessa on havaittu, että sosiaaliset kontaktit ovat tärkeitä asunnoista yksittäisiä huoneita vuokranneille, mutta ei koko asuntoja vuokranneille (Lutz & Newlands, 2018). Vain osalle Airbnb:n käyttäjistä jakamisen ihanteet ovat tärkeitä (Guttentag ym., 2018; asuntojen vertaisvuokrauksesta ks. Timosen ja Juutin artikkeli). Jakamistalous saattaa myös olla viherpesua vastaavaa ”jakamispesua” sekä yrityksille että kuluttajille, koska sen ympärillä leijuu ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden aura. Se saattaa ulottua jopa kansalaislähtöisiin jakamistalouden muotoihin. Esimerkiksi REKO-renkaat rakentuvat ekologisen kestävyyden tavoittelulle lähi- ja luomuruoan suoramyynnin kautta, vaikka toiminnan ekotase on hajautetun logistiikan takia epäilyttävä verrattuna kaupan keskusliikkeisiin.

Aidoimmillaan läpisosiaalistuminen kuitenkin tarkoittaa, että taloudellisen vaihdon tilanteilta odotetaan uudenlaista merkityksellisyyttä, jota kuluttajat usein sanoittavat yhteisöllisyydeksi tai sen tunteeksi. Alustojen perustamisen ja ylläpitämisen kannalta taas merkityksellisyyttä on kuvattu missiovetoiseksi (ks. Acquier & Carbone, 2018). Siksi läpisosiaalistumisen voi liittää samaan aikaan jakamistalouden kanssa nousseeseen keskusteluun työn merkityksellisyydestä, jonka on ennustettu nousevan tulevaisuuden työtä määrittäväksi tekijäksi (VNK, 2017a, s. 35). Deloitten (2018) laajan kyselytutkimuksen mukaan milleniaalien nuorten aikuisten sukupolven sitoutuminen yritystensä etiikkaan ja johtoon on laskenut roimasti (ks. myös Fabritius, 2017, s. 10). Kuten alustaosuuskuntaliikkeen tutkija-aktivisti Trebor Scholz sanoo, ”Millennials want to think outside of boss”. Niinpä he eivät löydä hierarkkisesta kapitalismista henkistä kotiaan. Monen ohjelmistoyrityksen missioon kuuluu osallistua voittoa tavoittelemattomiin yhteiskunnallisiin

projekteihin. Myös arkkitehtitoimistoissa ja design-alalla vastaava asennoituminen kuuluu usein toimintakulttuuriin.

Sattumaa ei liene sekään, että osuuskuntaliike on jälleen voimissaan. Etenkin Pohjois-Amerikassa se liittyy jakamistalouden korjausliikkeenä pidettyyn ilmiöön, jossa työoloihinsa pettyneet alustataloustyöläiset ovat alkaneet organisoitua. Uber-kuljetuspalvelulle on perustettu kaupunkikohtaisia ja osuuskuntamuotoisia kilpailijoita. Euroopassa Airbnb:n vastineeksi on kehitetty reilumpaa Fairbnb:tä ja eBayn kanssa kilpailee Fairmondo. Reilumpien työehtojen lisäksi haussa on pelkkää yritysten yhteiskunnallista vastuuta laajemman sosiaalisen arvon luominen.

Perinteisten alojen yritykset voivat nekin keksiä omia tapojaan tuoda resurssejaan yhteiskäyttöön – ja brändätä itseään jakamistalouden hengessä: Helsingissä K-kauppias kutsui kesän 2018 helteillä sata pohjoishaagalaista kauppaan yöpymään viileässä. Kevään 2020 koronakriisi on saanut paikallisissa palveluyrityksissä aikaan monia irtiottoja yhteisöllisempään suuntaan ja jotkut niistä voivat jäädä pysyviksi toimintatavoiksi. Sekä ruokakaupat että ravintolat ja kahvilat ovat ottaneet käyttöön nouto- ja kuljetuspalvelun. Korona-apu-Facebook-ryhmästä kehitettiin nopeasti verkkosivusto ja karttapohjainen palvelu jakamistalouden ohjelmistoyrityksen Sharetriben alustalle. Ilmaista palvelua alustoineen on alettu markkinoida ulkomaille.

Jakamistalouden vaikutuksesta voi syntyä uudenlaisia liiketoimintamalleja yritys- ja kansalaistoiminnan väliin. Yritykset saattavat myös oma-aloitteisesti hakeutua kohti yhteistävää (commoning) toimintamallia. Sharetribe on siirtynyt vastuuomistajuusmalliin, joka tarkoittaa yrityksen myyntiä ja voitonjakoa rajoittavaa yhtiöjärjestystä. Se merkitsee sitoutumista yrityksen yhteiskunnalliseen missioon luoda matalan kynnyksen markkinapaikka-alustoja aloittaville jakamistalouden yrityksille ja yhteisöille. Vastaavan liikkeen on tehnyt amerikkalainen joukkorahoitusalusta Kickstarter. Sitä pidetään vastavetona kasvuyritysten ja alustajättien ylimitoitetulle voitontavoittelulle, joka on vastoin jakamistalouden henkeä. Tapaukset tulevat jakamistalouden kentältä, mutta jakamistalous inspiroi myös yhteiskunnallisia, seepra- ja hybridiyrityksiä. Ne pyrkivät yhtä aikaa sekä liikevoittoon että yhteiskunnan parantamiseen, mihin kaksiraitaisen seepran kielikuva viittaa (esim. Rinne, 2018).

Demos Helsingin raportissa (2018) esitetään mahdollisia uudenlaisia, yhteiskunnallista missiota vahvasti kantavia yritysmuotoja. Näitä ovat esimerkiksi brittimalliset yhteiskunnalliset yritykset (community-interested corporations, CIC) ja hedge-sijoitusrahastoja muistuttavat yritykset, jotka toimivat ilman ihmisohjausta automaattisesti määriteltyjä sääntöjä noudattaen ja tulevaisuudessa koneälyllä varustettuna. Voidaanko tekoäly valjastaa edistämään ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää liiketoimintaa ulkoisvaikutuksiltaan haitallisemman sijasta? Uusi näköala jakamistalouteen voi aueta myös, jos yritykset ja julkiset toimijat alkavat ostaa palveluja kansalaistoimijoilta (ks. Münzel ym., 2017).

Sosiaalisten tekijöiden merkitystä ei yrityksissä tai edes taloustieteessä välttämättä tunneta, sillä sosiaalisten käytäntöjen muuttumista vaihtoehtoisten talousmuotojen kautta

ei ole tutkittu (Kallio, 2018, s. 14). Jo sana vaihtoehtoinen kielii siitä, että kansalaislähtöistä jakamistaloutta ei välttämättä nähdä kentän haastajana ja muuttajana, kuten yrityslähtöisen jakamistalouden kohdalla on laita, vaan *niche*-kulutuksena. Kuluttajia osallistavat muuttuvat käytännöt kuitenkin voivat muuttaa yritysten toimintaympäristöä. Taloustieteen nobelisti Jean Tirole kertoo esimerkin taloudellisten kannustimien vaikutuksesta verenluovutuksessa: Kun verestä alettiin maksaa luovuttajille, sen tarjonta romahti (Liikanen, 2018). Tirolen mukaan luovuttajat olivat oppineet toimimaan yhteiseksi hyväksi taloudellisen hyödyn tavoittelun sijaan. Ehkä he myös kokivat aiemmin olevansa vahvemmin osallisia toimijoita potilaiden hoidon prosessissa.

Keskustelu jakamistaloudesta ei tapahdu vain sen omassa kehyksessä vaan liittyy yleisiin talousjärjestelmästämme käytäviin keskusteluihin, joita hallitsevat ekologisen kestävyyden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, globalisaation ja digitalisaation kysymykset. Taulukossa 1. esitetään näitä keskusteluteemoja ja niitä koskevia kysymyksiä jakamistalouden piirissä. Kestävyyskäänteeseen liittyviä käsitteistä ja niitä vastaavista kysymyksistä on keskusteltu Suomessa eniten, koska jakamistalous on meillä tullut laajempaan tietoisuuteen ympäristökysymykset edellä (ks. Lahti & Selosmaa, 2013).

Taulukko 1. Talousjärjestelmää koskevia yleisiä keskusteluteemoja ja niiden yhteyksiä jakamistalouteen.

Talouskeskusteluteemoja	Jakamistaloutta koskevia kysymyksiä
Kasvun rajat ja *degrowth*	sosiaalisesti kestävä sopeutuminen jakamalla?
Ekologinen jälleenrakennus	jakamisen uudet infrastruktuurit
Talouskasvun ja ympäristövaikutusten irtikytkentä	resurssien jakaminen mahdollistaa?
Kiertotalous	jakamisen kulttuuri nostaa tuotteen arvostusta? tuotteiden suunnittelu jakamisen kestäviksi
Resilienssi	paikallinen tuotanto ja hajautetut verkostot lisäävät?
***Commons* eli yhteisoma**	rinnakkaistalouksien mahdollisuus, omistajuuden haastaminen?
Kapitalismin digitalisaatio	suuralustojen koveneva kapitalismi, disruptio tuotantokustannusten aletessa vai kaikkien kapitalismi?
Globalisaatio	paikallisuus korostuu?
Palveluistuminen	eriytyvät kulutuskulttuurit? helppoja digitalouden peruspalikoita kaikkien saatavilla
Mittaaminen	talousvaikutuksia BKT:n ulkopuolella? materiaalivirrat, ***happy planet index***

Jakamistalouden tulevaisuus?

Jakamistalouden nähdään yleisesti olevan vasta kehkeytymisensä tilassa. Kevään 2018 eurobarometrin mukaan neljännes kansalaisista oli käyttänyt jakamistalouden palvelualustoja. Sekä EU:n komissio (2016) ja parlamentti että Suomen työ- ja elinkeinoministeriö (TEM, 2016) ovat omissa linjauksissaan vuosina 2016–2017 ottaneet avoimen ja kannustavan kannan jakamistalouteen. Jakamistalouden halutaan voivan kehittyä ja kasvaa vain sen lieveilmiöitä suitsien. Esimerkiksi Etelä-Korean Soulissa on otettu proaktiivisempi ote perustamalla jakamistalouskomitea tukemaan jakamistaloutta ja parantamaan sitä ehkäiseviä lakeja ja ohjeistuksia. Suomessa poliittista keskustelua on ollut eniten jakamistalouden työelämäkysymyksistä (ks. esim. Nylund, 2018). Jakamistaloutta on voitu moittia sekä kommunismista, joka uhkaa kapitalismia, että libertarianismista, joka vastustaa valtion roolia taloudessa. Kansainvälisen alustatalouden ja harmaan talouden uhat verokertymälle ovat olleet myös keskusteluissa (Faehnle ym., 2016).

Kehittyvä jakamistalous edellyttää kriittisen massan verran käyttäjiä, mistä syystä se usein kehittyy kaupungeittain. Kaupunkeja voi ajatella eräänlaisina palvelualustakokonaisuuksina ja jakamistaloutta sen joukkoistamisena. Vaikka internet on paikaton, tavaroiden ja monien palvelujen välityksen alustat ovat paikallisia tai alueellisia luonteeltaan, jolloin kaupunkimainen tiiviys on etu. Siksi jakamistalous voidaan liittää myös uusurbanistiseen kaupunkikehitykseen, joka korostaa taloudellisia kasautumisetuja ja tiiviitä sosiaalisia suhteita. Osin jakamistaloutta myös hallinnoidaan enemmän kaupunki- kuin valtiotasolla, kuten EU:n Sharing Cities -verkostossa. Suomessa kaupungit eivät ole osoittaneet erityistä aktiivisuutta verkostoitua tai sisällyttää jakamistaloutta strategioihinsa. Helsingissä hyväksyttiin toukokuussa 2020 kierto- ja jakamistalouden tiekartta, jossa näkökulma rajoittuu ekologiseen käänteeseen, ja jakamistalouden osuus supistuu kaupungin tiloihin, tiedottamiseen ja asemakaavoitukseen.

Historiallisesti katsoen jakamistalouden taustalta löytyy teollistumisen kautta vaurastunut runsauden yhteiskunta, jossa valtaosa kansalaisista ja yhteisöistä omaa ylimääräisiä resursseja. Toisaalta taloudelliset taantumat ja kansainvälinen muuttoliike ovat synnyttäneet länsimaihin pysyviäkin köyhyyden kulttuureja, joissa käytetyn tavaran markkinat kehittyvät ja palveluja vaihdetaan tarpeiden mukaan. Jakamistalous on omiaan kasvattamaan avunannon ja lahjan kulttuurista piiriä siellä, missä on totuttu näkemään taloudellisten hyötyjen tavoittelua.

Jakamistalouden valtteja suhteessa perinteiseen palvelutarjontaan ovat palvelujen hyvä saavutettavuus, valinnanvapaus, yhteisöllisyys ja resurssipoolin laajentuminen. Yhteiskuntapolitiikan kannalta jakamistalous lupaa paljon hyvää sekä uusia liiketoimintamalleja tuottaville yrityksille että kunnille ja kansalaisille. EU:lle, valtiolle ja kaupungeille resurssien tehostuva käyttö tarjoaa väylän kestävyyskäänteen toteuttamiseen. (Mäenpää & Faehnle, 2017.) Kansalaisten aktivoituminen jakamistalouteen voidaan nähdä myös tienä laajempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen, joka voi toimia lääkkeenä demokratian kriisiin (Mäenpää & Faehnle, 2021).

Jakamistalouden ennustetaan kasvavan voimakkaasti, eikä kasvulle nähdä erityisiä rajoituksia. Jakamistalous ei ole niinkään tulossa vaan tekeillä, ja lopulta muokattavissa. Torontolaisen MaRS-kaupunki-innovaatiokeskuksen (2016, s. 9) mukaan "(g)overnments should not just think of the sharing economy as something to respond to. They should think about what kind of sharing economy they want and then develop a proactive strategy that helps to build it." Jakamistalous tarvitsee poliittista keskustelua, jotta sitä varten voidaan muotoilla hyvää yhteiskuntapolitiikkaa.

Ketkä jakamistalouden palveluista lopulta hyötyvät, ketkä ennen kaikkea eivät? Alustataloutta tutkineen oikeustieteilijän Guido Smorton (2018) johtopäätös on, että "vertaisuus ei aina merkitse vallan tasapainoa kaupankäynnissä". Bauwensin (2016) mukaan esimerkiksi Bitcoinin tapauksessa syntyy eräänlaisia "supervertaisia", jotka käärivät voitot. Epätasapainoa eivät korjaa markkinatalouden omat mekanismit. Smorton (2018) mukaan tarvitaan heikompia osapuolia suojaavaa sääntelyä. Bauwens (2016) on etsinyt ratkaisua vertaistuotannon lisensoimisesta tai eettisesti toimivien yritysten suosimisesta. Myös ruotsalaisten jakamistalouden tutkijoiden Anna Hultin ja Karin Bradleyn (2017, s. 612) mukaan julkisvallan pitäisi etenkin paikallistasolla ottaa johtava rooli jakamistalouden inklusiivisuuden varmistamiseksi.

Suomessa tehdyn kyselyn mukaan jakamistalouden startup-yrittäjät toivovat yhteistyötä julkisvallan kanssa jakamistalouden kehittämiseksi (TEM, 2017). Se voisi tarkoittaa lainsäädännön ja niiden tulkintojen perkaamista ja yhteiskehittelyä kotimaisen jakamistalouden edistämiseksi, jotta se kykenee kilpailemaan ylikansallisen alustatalouden kanssa ja vähentää näin verotulojen pakoa. Joka tapauksessa on ymmärrettävä, että jakamistalous ei ole vain markkinoilla tapahtuvaa toimintaa ja niiden uudistumista vaan koskee ja koettelee laajasti myös julkista sektoria.

Jakamistaloudella on kuitenkin monta suuntaa, joihin edetä. Digitalisoituva alustatalous kehittynee edelleen ja etenee uusille aloille. Ilmastonmuutospolitiikkaan kuuluva kiertotaloudellinen ohjaus on omiaan voimistumaan ja ryydittämään innovaatioita sekä teollisuudessa ja kaupassa että kuluttajakansalaisten puolella. Kuluttajien käyttäytymisen ja teollisuuden materiatarpeiden synkronointia tulisikin kehittää siten, että kuluttajien eettiset valinnat tukisivat teollisuuden kestävyyskäännettä, ja toisinpäin. Esimerkki epäonnistumisesta on, että kuluttaja ei voi vaikuttaa ilmastonmuutokseen autoilemalla valtiollisen Nesteen uusiutuvalla dieselillä, koska sen myynti on sidottu uusiutuvien polttoaineiden jakeluvelvoitteeseen. Mitä enemmän uusiutuvaa ostetaan, sitä vähemmän sitä sekoitetaan fossiiliseen.

Ekologisesti kestävän prosumeristisen kuluttajasentimentin ylläpitäminen on edellytys kestävyyskäänteen aikaansaamiselle, ja valtiovallan kannattaisi omaksua sen mukainen ohjausrooli jakamistalouden markkinoilla uusien kulutuskäytäntöjen juurruttamiseksi. Commons- eli yhteisomatyyppiset yhteisesti hallinnoidut, usein paikalliset talousmuodot tulisi integroida mielekkäästi järjestelmään (ks. Mäenpään artikkeli). Välittäjäluonteen

ja yhteistämisen tuen lisäksi julkisella vallalla on mahdollisuus ryhtyä itse yhteistämään omia resurssejaan. Lappeenranta, Kotka ja Kerava ovat jo yhteistäneet autojaan.

Euroopassa toimii kymmeniä paikallis- tai rinnakkaisvaluuttoja, joiden käytön salliminen ja jopa niihin kannustaminen kannattaisi taloudellisen kriisikestävyyden kasvattamiseksi, sillä rinnakkaisvaluutat loiventavat taantumien vaikutuksia ja parantavat talousdemokratiaa. Esimerkiksi hoivassa ja ruokahuollossa ne voisivat ottaa roolia resilienssin parantamisessa vaikkapa odotettavissa olevia ekologisperäisiä kriisejä ajatellen. Jakamistalous ei kuitenkaan ole hyvinvointierojen tasaamisen tai ekologisen käänteen automaatti. Julkisen vallan tärkeä tehtävä on ohjata jakamistaloutta sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään suuntaan.

Jakamistalouden sosiaalisen kestävyyden potentiaalia ekologisen lisäksi on pohdittu vasta vähän (ks. Mäenpää & Faehnle, 2021). Jakamistalouden on kuitenkin todettu tarjoavan köyhille toimintavalmiuksia ja mahdollisuuksia osallistua yhteisen hyvän tekemiseen kierrätyskulttuurissa (ks. Isola, Turunen & Hiilamo, 2016). Lähiötutkija Lotta Junnilainen (2019, s. 120) havaitsi, että vuokratalovaltaisissa lähiöissä ”kokemus samassa veneessä olemisesta” piti yllä ”solidaarisuutta, emotionaalista turvaa ja paikallisia avun verkostoja”, joissa jaettiin palveluja ja tavaroita. Finanssikriisi synnytti Etelä-Euroopassa paikallisia pienoistalouksia vaihtoehtovaluuttoineen korvaamaan menetettyä talousrakennetta. Myös meillä on ennakoitu niukkenevan talouden yhdistävän ihmisiä paikallisesti yhteiskäyttöisten resurssien ympärille (ks. Heinonen ym., 2011).

Ilman niukkuuden oloja tai sitten vapaaehtoista niukkuuden kulttuuriakin Suomessa vallitsee perinteisesti laaja auttamisen kulttuuri, jonka naapuriaputyyppisen luonteen jatkeeksi jakamistalouden uudet mahdollisuudet ja sovellukset ovat rakentuneet (ks. Grönlundin artikkeli). Ne perustuvat sekä internetin ja sosiaalisen median mahdollistamaan avun piirin laajentumiseen tuttavapiirien yli ja kommunikaation tihentymiseen niiden sisällä että netti- ja somekulttuuriin kuuluvaan jakamisen henkeen, joka ulottuu avoimesta lähdekoodista yksityiselämän avautumiseen aiempaa julkisemmaksi.

Aatteellisia liikkeitä jakamistalouden ympärille voi syntyä sekä reaktiona kriiseihin että muuttuvien kulutuspreferenssien takia. Esimerkiksi luomu-, lähi-, vegaani- ja raakaruokaa kuluttavat ja edistävät kansalaisverkostot ovat perustaneet ruokapiirejä, REKO-renkaita, ruokakioskeja ja kumppanuusmaataloutta (ks. Jauhon artikkeli). On luultavaa, että sekä lisääntyvä tieto ruokavalioiden ympäristövaikutuksista että muodinomaisesti kehittyvä ja käytännöllisesti suuntautunut kuluttaja-aktivismi purkautuvat tulevaisuudessa uusina sosiaalisina innovaatioina. Niiden mahdollistaminen ja tukeminen, jopa koordinoiminen, levittäminen ja skaalaaminen, voisivat kuulua julkisen vallan tehtäviin silloin, kun ne edistävät kestävyyskäännettä (ks. Mäenpään artikkeli). Käytännössä kuluttajaliikkeet myös sparraavat yrityksiä, sekä tuotannossa että kaupassa, mikä näkyy esimerkiksi ruokakaupan reagoimisessa yhteisöllisten suoramyyntikanavien kasvuun.

Mahdollisia toimiala- tai konseptikohtaisia disruptioita kannattaa ennakoida, esimerkiksi käytetyn tavaran vertaisverkkokaupan kohdalla. Työvoimatutkimuksissa voi nähdä trendin, jonka mukaan vertaisverkkokaupan volyymi ohittaa fyysisen kivijalkakaupan 10 vuodessa. Miten tähän pitäisi varautua esimerkiksi kaavoituksessa? On myös mahdollista, että jotkin jakamistalouden palvelut alkavat disruptoida julkisia palveluja. Suomessa toimi jonkin aikaa Selaamo-niminen kirjojen digitaalinen kauppapaikka. Palvelu hyödynsi Facebookin rajapintaa siten, että ottamalla kirjasta kuvan ja klikkaamalla kerran sai teoksen myyntiin monessa eri ryhmässä ja kanavassa. Tavoitteena oli myös logistiikka, joka tuo kirjan kätevästi myyjältä ostajalle. Onnistuessaan palvelu olisi ollut omiaan horjuttamaan kirjastolaitosta, jos kännykällä klikkailemaan oppinut nuori keskiluokka olisi alkanut ostaa ja myydä – eli lopulta tavallaan lainata – kirjansa kirjastoa kätevämmin vertaismarkkinoilta. Kirjastoa olisi uhannut sama kuin terveyskeskuksia: nuoret ja kyvykkäät jättävät sen vanhuksille ja varattomille.

Joka tapauksessa jakamistalous tunkeutuu myös hyvinvointivaltion tontille vaatien sitä uudistumaan joidenkin jakamistalouden ilmiöiden suhteen sekä integroimaan jakamistaloutta ohjaavaa politiikkaa hyvinvointivaltiomallimme osaksi (Mäenpää & Faehnle, 2021; ks. Grönlundin artikkeli). Verotuksella on tässä tärkeä osansa, ja siitä on jo sekä hyviä että huonoja kokemuksia (ks. Faehnle ym., 2016). Vertaismajoituksessa pystytään suitsimaan harmaata taloutta, mutta kansalaisten pienimuotoisen palveluvaihdon verottaminen heikentää toimeliaisuutta.

Hypoteettinen kirjastolaitoksen disruptio on sikäli jännittävä tapaus, että siinä omistajuuteen perustuva (yksityinen) palvelu syrjäyttäisi käyttöoikeuksiin perustuvan (julkisen) palvelun – siis päinvastoin kuin jakamistalouden yleensä kuuluisi mennä. Monet pohdinnat jakamistalouden tulevaisuudesta kohdistuvat omistajuuden merkityksen muutokseen (ks. Revon ja Mykkäsen artikkeli). Yksityinen omistajuus on liberalistisen talousajattelun ja demokratian ytimessä. Jakamistalouden ja yleisemmin diginatiivien sukupolveen liitetty ideologia taas kiinnittyy käyttöoikeuksien jakamisen elämäntyyliin, jossa vapautta lähestytään riippumattomuutena omistajuudesta eli sen vaatimista pääomista ja muusta sitovuudesta esimerkiksi tilatarpeiden suhteen. Näyttää ilmeiseltä, että jakamistalouden kuluttajaeetos rakentuu yksilöllisten valintojen ja runsaiden mahdollisuuksien kulutusyhteiskunnalle ainakin yhtä paljon kuin sen kritiikille.

Ilmeiseltä näyttää myös se, ettemme ole lähiaikoina siirtymässä kapitalismista jakamistalouteen tai jotenkin muuten määriteltynä talousjärjestelmästä toiseen sen paremmin revoluution kuin ennustettavan evoluution kautta. Sen sijaan odotettavissa lienee talouden monimuotoistuminen sekä kokonaisuudessaan että jakamistalouden ilmiöiden moninaisella kentällä. Jos talous perustuu – ja sen halutaan perustuvan – innovaatioille, se tuottaa määrittelyjä ja rajoja rikkovia toimintamuotoja. Silloin se on omiaan tuottamaan sääntelyn kannalta jatkuvaa sotkuisuutta ja tilanteen jatkuvaa tarkastelua, kenties säännösten luovaa tuhoa tai sitten kasvavaa harmaata aluetta.

Kansantalouden tilinpidon kannalta jakamistalouden seuranta on hankalaa, sillä suurin osa vaihdosta ei päädy bruttokansantuotteeseen. Tuottajan ja kuluttajan, työ- ja vapaa-ajan sekä markkinatoiminnan ja muun toiminnan rajojen hämärtyminen hankaloittaa asiaa edelleen (VNK, 2017b). Esimerkiksi jakamistalouden majoituspalveluja kohdellaan vajaakäyttöisten resurssien jakamisena ja siitä saatuja tuloja pääomatuloina, vaikka oikeammin Airbnb:n kautta toimivia majoittajia tulisi lähestyä pikemmin joko ammattimaisina yrittäjinä tai sitten alustayhtiön määräysvallassa toimivina työntekijöinä (ks. Turunen, 2019). Jakamistalous disruptoi myös työllisyyden asemaa talouspolitiikan keskeisenä mittarina. Se synnyttää harvoin varsinaisia työsuhteita, mutta tuottaa kuitenkin kulutus- ja toimeentulomahdollisuuksia eli hyvinvointia, mikä on talouspolitiikan varsinainen tehtävä.

Koronakriisin vaikutuksia jakamistalouden kehittymiseen emme vielä tiedä. Arvioita on esitetty molempiin suuntiin, kehitysloikkaan tai taantumiseen. Loikan puolesta puhuu se, että kriisiaikana nouseva solidaarisuus ja apu voivat rakenteistua käytännöiksi ja verkostoiksi, joiden kautta jakaminen siirtyy normaaliin arkeen. Samaan suuntaan vievät kriisin taloudelliset seuraukset, kun rahat käyvät vähiin. Vertaiskaupan on havaittu kriisikeväänä 2020 kasvaneen (Keski-Heikkilä, 2020). Toisaalta on arveltu, että sosiaalista eristäytymistä tukevat käytännöt ja asenteet vahvistuvat, jolloin tavaroiden omistaminen ja perinteisen yritystoiminnan luotettavuus veisivät voiton. Tältä pohjalta haarukoiden tulevaisuuden taloutta voisi kuluttajanäkökulmasta katsoen lähestyä kahden kauppana: porvarillisen omistajuuskulttuurin ja diginatiivisen palveluistumistrendin rinnakkaisina ja kilpailevina talousajattelun tapoina. Jos tällainen kaksijakoinen kuluttajuusajattelu kehkeytyy, sillä lienee myös poliittinen ulottuvuutensa.

Lähteet

Acquier, A. & Carbone V. (2018) Sharing economy and social innovation. Teoksessa Davidson, N.M. & Finck, M. & Infranca J.J. (toim.) The Cambridge handbook of the law of the sharing economy. Cambridge: Cambridge University Press.

Bauwens, M. (2016). Ten new practices of the great transition. Https://vimeo.com/191648888 (viitattu 20.5.2020).

Belk, R. (2010). Sharing. Journal of Consumer Research, 36(5), 715–734.DOI:/10.1086/612649.

Botsman, R., & Rogers, R. (2011). What's mine is yours: How collaborative consumption is changing the way we live. London: Collins.

Deloitte (2018). The Deloitte Millennial Survey 2018. Haettu: https://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/millennialsurvey.html (viitattu 23.5.2020).

Demos Helsinki (2018). The Nordic digital promise. Demos Helsinki Publication, Helsinki.

Eckhardt, G. M. & Bardhi, F. (2015). The sharing economy isn't about sharing at all. Https://hbr.org/2015/01/the-sharing-economy-isnt-about-sharing-at-all (viitattu 3.6.2020).

Eskelinen, T. (2016). Aikapankki innostaa ja rikkoo rajoja. Teoksessa Shilongo, Pauliina & Anna-Maija Koponen, Tuuli Hirvilammi & Hanna Koppelomäki (toim.) Tovin arvo – Aikapankki hyvinvoinnin edistäjänä. Tampere: Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry.

Euroopan komissio (2016). Yhteistyötaloutta koskeva eurooppalainen toimintasuunnitelma. Bryssel 2.6.2016.

Fabritius, S. (2017). Ventures for a better society; 4th entrepreneurial revolution. Master's Thesis, Aalto University.

Faehnle, M., Immonen, H., Mäenpää P., Nylund M. & Träskman T. (2016). Jakamistalous ja verotus: Eväitä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Arcada Working Papers 4/2016.

Graham, M. & Shaw, J. (toim.) (2017) Towards a fairer gig economy. Lontoo: Meatspace Press.

Guttentag, D., Smith, S., Potwarka, L., & Havitz, M. (2018). Why tourists choose Airbnb: A motivation-based segmentation study. Journal of Travel Research, 57(3), 342–359.

Hamari, J., Sjöklint, M. & Ukkonen, A. (2015). The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. Journal of the Association for Information Science and Technology, 67(9):2047–2059.

Heinonen, S., Kurki, S., Laurén, L-M. & Ruotsalainen, J. (2011). Elämykselliseen yhteisöllisyyteen. Elävä esikaupunki -hankkeen tulevaisuusklinikka ”Perspective” 27.10.2011. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147568/eTutu_2011_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hult, A. & Bradley, K. (2017). Planning for sharing – Providing infrastructure for citizens to be makers and sharers, Planning Theory & Practice, 18:4, 597–615.

Isola, A-M., Turunen, E. & Hiilamo, H. (2016) Miten köyhät selviytyvät Suomessa? Yhteiskuntapolitiikka 81:2, 150–160.

Junnilainen, L. (2019). Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino.

Kallio, G. (2018a). The visible hands: An ethnographic inquiry into the emergence of food collectives as a social practice for exchange. Aalto University publication, Doctoral dissertations 170/2018

Keski-Heikkilä, A. (2020). Kuluttajat lähettivät toukokuussa toisilleen postipaketteja ahkerasti – Määrä kasvoi 70 prosenttia, syynä vertaisverkkokauppa. YLE uutinen, julkaistu 9.6.2020. Haettu 9.8.2020 osoitteesta: https://www.hs.fi/talous/art-2000006535179.html

Lahti, V-M., & Selosmaa J. (2013). Kaikki jakoon. Atena, Jyväskylä.

Lahti, V-M. (2016). Läpikapitalisoitumisen rinnalla tapahtuu talouden sosiaalistuminen. https://www.sitra.fi/artikkelit/lapikapitalisoitumisen-rinnalla-tapahtuu-talouden-sosiaalistuminen/ (viitattu 29.5.2020).

Laurell, C. & Sandström, C. (2017). The sharing economy in social media: Analyzing tensions between market and non-market logics. Technological Forecasting and Social Change 125, 58-65. doi.org/10.1016/j.techfore.2017.05.038

Liikanen, E. (2018): Nobelistin kirja kertoo, mitä sanoo taloustiede. Kirja-arvio teoksesta Jean

Tirole (2017): Economics for the Common Good. Princeton University Press.

Lindblom, T. & Mustonen P. (2016). Helsinkiläiset myönteisiä vertaiskaupalle. Kvartti 3/2016.

Lutz, C. & Newlands, G. (2018). Consumer segmentation within the sharing economy: The case of Airbnb. Journal of Business Research, 2018, vol. 88, issue C, 187–196.

MaRS Solutions Lab (2016). Shifting perspectives. Re-designing regulation for the sharing economy. https://www.marsdd.com/wp-content/uploads/2016/04/MSL-Sharing-Economy-Public-Design-Report.pdf (viitattu 25.5.2020).

Mattila, M. (2018). Alustatalous ei ole jakamistaloutta (välttämättä). Lähtökohtia alustatalouden sääntelyyn. Impulsseja, lokakuu 2018. Haettu: http://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2018/10/KSS_Mattila_web.pdf (viitattu 25.5.2020).

Murillo, D., Buckland, H. & Val, E. (2017). When the sharing economy becomes neoliberalism on steroids: Unravelling the controversies. Technological Forecasting and Social Change 125, 66-76, DOI: 10.1016/j.techfore.2017.05.024.

Münzel, K., Boon, W., Frenken, K. & Vaskelainen, T. (2017). Carsharing business models in Germany: characteristics, success and future prospects. Information Systems and e-Business Management. May 2018, Vol. 16, Issue 2, pp 271–291.

Mäenpää, P. (2005). Narkissos kaupungissa. Tutkimus kuluttaja-kansalaisesta ja julkisesta tilasta. Tammi, Helsinki.

Mäenpää, P. & Faehnle, M. (2017). Johdatus jakamistalouteen. Teoksessa Harmaala, Minna, Tuija Toivola, Maija Faehnle, Petri Manninen, Pasi Mäenpää & Mats Nylund: Jakamistalous. Helsinki: Alma Talent.

Mäenpää, P. & Faehnle, M. (2021). Neljäs sektori: kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino. Tulossa.

Nylund, M. (2018). Jakaminen, alustatyö ja lohkoketjut – Suomi kestävän keikkatalouden edelläkävijäksi. Teoksessa Jakamistalous ja alustatyö. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 3/2018.

Parker, M., Cheney, G., Fournier, V. & Land, C. (toim.) (2014) The Routledge companion to alternative organization. Lontoo: Routledge.

Richardson, L. (2015). Performing the sharing economy. Geoforum, 67, 121-129, DOI:10.1016/j.geoforum.2015.11.004.

Rinne, A. (2018): Shifting Tides in the New Economy. https://medium.com/@aprilrinne/shifting-tides-in-the-new-economy-c91e5e04c3e7

Smorto, G. (2018). Protecting the weaker parties in the platform economy. Nestor Davidson & Michèle Finck & John Infranca (toim.): Cambridge Handbook on Law and Regulation of the Sharing Economy. Cambridge: Cambridge University Press.

Sundararajan, A. (2016). The sharing economy: The end of employment and the rise of crowd-based capitalism. Cambridge: MIT Press.

TEM, Työ- ja elinkeinoministeriö (2016). Jakamistalous Suomessa 2016; nykytila ja kasvunäkymät. TEM:n julkaisuja 9/2017.

TEM, Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). Jakamistalouden säädösympäristö. Haasteet ja kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Yritykset, 44/2017.

Turunen, M. (2019). Arvostelut osana Airbnb-majoittajien työkäytäntöjä: kokemuksia digitaalisen maineenhallinnan ongelmista. Pro gradu -työ, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.

VNK, Valtioneuvoston kanslia (2017a). Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa: Jaettu ymmärrys työn murroksesta. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 13a/2017

VNK, Valtioneuvoston kanslia (2017b). Digitalisaatio muuttaa maailmaa – tarvitaanko politiikan tueksi uusia mittareita? Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2017.

Williams, R. (1982). Dream Worlds. Berkeley: University of California Press.